

ANAMNESIS 84

BIULETYN KOMISJI DS. KULTU BOŻEGO
I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW EPISKOPATU POLSKI

ROK XXII (2016) NR 1
MISTERIUM WCIELEŃ
OKRES ADWENTU I NARODZENIA PAŃSKIEGO

I. NAUCZANIE BISKUPÓW O LITURGI

Konferencja Episkopatu Polski

Wskazania dla kapłanów pełniących posługę egzorcysty

Wprowadzenie

1. Ewangelia zbawienia ogłoszona przez Jezusa Chrystusa jest także proklamacją dzieła wyzwolenia człowieka z niewoli zła, w którą popadł po zwiedzeniu go przez „ojca kłamstwa”. „Syn Boży objawił się po to, aby zniszczyć dzieła diabła” (1 J 3, 8). Jego odniesienie do szatana uwidacznia się w uwolnieniu opętanych, których dokonuje w chwilach decydujących dla zrozumienia prawdy o swojej misji (por. Mt 8, 28-34; 12, 22-45). Na początku swego publicznego posłannictwa był kuszony przez diabła na pustyni i pokazał, jak prowadzić z nim walkę oraz odnosić nad nim zwycięstwo (por. Mk 1, 12-13). Przed nim ostrzegał w *Kazaniu na Górze* i w modlitwie *Ojcie nasz*. W przypowieściach Jezus przypisywał szatanowi szkodliwe działania (por. Mt 13, 19 i 39), a pod koniec Ostatniej Wieczerzy Chrystus zapowiedział bliskie nadejście „władcy tego świata” (por. J 14, 30), nad którym ostatecznie odniesie zwycięstwo. Całe bowiem życie Chrystusa to misterium Odkupienia, które obecne jest już w Jego Wcieleniu, a nade wszystko w męce i śmierci na krzyżu oraz w tajemnicy zmartwychwstania, wniebowstąpienia i zesłania Ducha Świętego. Jest ono również obecne w Jego posłudze uzdrawiania i egzorcyzmowania. Te dwa aspekty posługi: uzdrawianie i egzorcyzmy stanowią główny rys cudotwórczej działalności Jezusa Chrystusa i wskazują na ten rodzaj Jego działalności, w którym królestwo Boże jest czymś realnym i konkretnym. Jezus egzorcyzmując okazuje władzę nad szatanem, który musi ustąpić wobec mocy Zbawiciela¹.

2. Władzę uzdrawiania i egzorcyzmowania Jezus powierzył swojemu Kościołowi. Gdy wysyłał uczniów na pierwszą wyprawę misyjną, nakazał im: „Uzdrowiajcie chorych, wskrzeszajcie umarłych, oczyszczajcie trędowatych, wypędzajcie złe duchy!” (Mt 10, 8). Po zmartwychwstaniu przekazał tę władzę całemu Kościołowi: „Idźcie na cały świat i głosście Ewangelię wszelkiemu stworzeniu! Kto uwierzy i przyjmie chrzest, będzie zbawiony; a kto nie uwierzy, będzie potępiony. Te zaś znaki towarzyszyć będą tym, którzy uwierzą: w imię moje złe duchy będą wyrzucać, nowymi językami mówić będą; węże będą brać do rąk, i jeśli by co zatrutego wypili, nie będzie im szkodzić. Na chorych ręce kłaść będą, a ci odzyskają zdrowie” (Mk 16, 15-18). Chrystus określił też dostępne każdemu warunki walki z mocami demonicznymi: silna wiara (por. Mt 17, 14-20), post i modlitwa (por. Mk 9, 14-28).

3. Kościół korzysta z władzy wypędzania złych duchów i sprawowania egzorcyzmów. Choć praktyka celebracji egzorcyzmu była różnorodna na przestrzeni wieków, to zawsze korzystano z mocy imienia Jezus, rozkazując nieczystemu duchowi, aby odstąpił od osoby przez niego usidlonej. Dzieje Apostolskie przytaczają przypadki opętania i egzorcyzmy w ogólnej formie (por. Dz 5, 16; 8,7). Dokładniej został opisany egzorcyzm dokonany przez Pawła w Filipi (por. Dz 16, 16-18). Paweł uwolnił tu pewną niewolnicę od złego ducha, który

¹ Por. Kongregacja Nauki Wiary, *Wiara chrześcijańska i demonologia*, tł. M. Stebart CO, Kraków 2011, s. 19-22. Dokument Kongregacji Nauki Wiary *Wiara chrześcijańska i demonologia* potwierdza i przedstawia nauczanie Kościoła o szatanie jako osobowym złym duchu, przeciwniku Boga, człowieka i stworzenia. Dokument powstał w odpowiedzi na coraz głośniejsze i liczniejsze teorie, idee i wypowiedzi wielu myślicieli i teologów, negujących realne istnienie szatana.

wróżył i przynosił w ten sposób olbrzymie dochody jej właścicielom: „Paweł mając dość tego, odwrócił się i powiedział do ducha: Rozkazuję ci w imię Jezusa Chrystusa, abyś z niej wyszedł. I w tejże chwili wyszedł” (Dz 16, 18).

4. Zasadniczą formą zmagania się z szatanem jest walka człowieka z grzechem we własnym życiu. Pierwszym i podstawowym sposobem wyzwania się spod panowania szatana jest sakrament pokuty i pojednania, gdzie Chrystus zmartwychwstały daje nam udział w swoim zwycięstwie nad mocami ciemności i leczy w nas to, co grzech osłabił i poranił. Natomiast częste przyjmowanie Ciała Pańskiego broni nas najskuteczniej przed mocą Złego, który nie może się ostać w sercu, do którego wchodzi Ten, który wypędza demony. Innym sposobem wyzwania się spod panowania szatana jest celebrowanie egzorcyzmów.

Egzorcyzmy są sakramentaliami, czyli świętymi znakami, które na podobieństwo sakramentów sprowadzają duchowe dobra osiągane dzięki wstawiennictwu Kościoła (por. KKK 1673). Przygotowują one ludzi do przyjęcia właściwego skutku sakramentów i uświęcają różne okoliczności życia (por. KL 60). Etymologicznie słowo „egzorcyzmować” (łac. *exorcisare*) pochodzi z greckiego *horkos* (przysięga) lub *horkidzein* (przysięgać, zaklinać). W walce ze złym duchem stosuje się egzorcyzm większy, czyli uroczysty, modlitwę z egzorcyzmem podczas chrztu dzieci, egzorcyzm mniejszy podczas skrutyniów, egzorcyzm nad przedmiotami i miejscami oraz modlitwę o ochronę przed wpływem złego ducha.

Egzorcyzm większy jest obrzędem liturgicznym, którego celem jest „wypędzenie złych duchów lub uwolnienie od ich demonicznego wpływu mocą duchowej władzy, jaką Jezus powierzył Kościołowi” (EiMB 11). Egzorcyzm większy ma na uwadze sytuację, w której człowiek jest opętany, to znaczy – szatan zawładnął ciałem człowieka i w znacznej mierze wpływa na jego zewnętrzne zachowania. Człowiek jednak nadal zachowuje wolność, jeśli chodzi o decyzje jego woli. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. w kan. 1172², a także Katechizm Kościoła Katolickiego w numerze 1673³, jako szafarza egzorcyzmu większego wskazują biskupa i prezbitera.

Modlitwa z egzorcyzmem podczas chrztu dzieci (por. OChD 49) oraz egzorcyzmy mniejsze podczas skrutyniów (por. OChWD 109-118), są to modlitwy, w których Kościół prosi Boga o uwolnienie od skutków grzechu i wpływu szatana oraz umocnienie na drodze duchowej. Modlitwa z egzorcyzmem podczas chrztu dzieci jest odmawiana przez szafarza chrztu (biskupa, prezbitera lub diakona).

Natomiast egzorcyzmy mniejsze podczas skrutyniów, które zwykle odmawia szafarz wyświęcony, w niektórych wypadkach może sprawować także odpowiednio przygotowany katecheta, który otrzymał upoważnienie od biskupa (por. OChWD 109).

W sprawie egzorcyzmu nad przedmiotami i miejscami nowa księga liturgiczna zauważa, że „złe duchy mogą także wywierać wpływ na przedmioty i miejsca, a nadto powodować różne formy sprzeciwu wobec Kościoła i jego prześladowanie” (por. EiMB, Dodatek I, nr 1). Księga zawiera odpowiedni obrzęd na takie szczególne okoliczności życia Kościoła, w których istnieje potrzeba zastosowania błagania i egzorcyzmu. Obrzęd ten może odprawić każdy kapłan za zgodą biskupa diecezjalnego.

² KPK Kan. 1172: § 1. Nikt nie może dokonywać zgodnie z prawem egzorcyzmów nad opętanymi, jeśli nie otrzymał od ordynariusza miejsca specjalnego i wyraźnego zezwolenia. § 2. Takiego zezwolenia ordynariusz miejsca może udzielić tylko prezbiterowi odznaczającemu się pobożnością, wiedzą, roztropnością i nieskazitelną życiowością.

³ KKK 1673: Egzorcyzmy uroczyste, nazywane „wielkimi”, mogą być wypowiedziane tylko przez prezbitera i za zezwoleniem biskupa. Egzorcyzmy należy traktować bardzo roztropnie, przestrzegając ściśle ustalonych przez Kościół norm.

Modlitwa o ochronę przed wpływem złego ducha jest modlitwą błagalną i wstawienniczą. Może ona być odmawiana przez każdego członka ludu Bożego. Kościół zezwala na jej odmawianie nad osobami, które nie są opętane przez złego ducha, lecz przez niego nękane i doświadczają trudności w trwaniu przy Bogu. Modlitwa błagalna nie zawiera formuły imperatywnej, której użycie może być niebezpieczne bez szczególnego wsparcia Kościoła⁴.

5. Zasady i reguły celebracji obrzędu egzorcyzmu są zawarte w nauczaniu Kościoła i w odnowionych księgach liturgicznych zgodnie z nauką soborowej Konstytucji o liturgii świętej. W duchu jej postanowień opracowano rytuał egzorcyzmu *De exorcismis et supplicationibus quibusdam*⁵.

I. Szafarz egzorcyzmu większego

6. W Dekrecie ogłaszającym nowe obrzędy egzorcyzmów przypomniane zostało, że „Kościół posłuszny słowom Modlitwy Pańskiej i powodowany miłosierdziem, już od najdawniejszych czasów zatroszczył się, aby wśród sakramentaliów umieścić błagania do Boga o wybawienie wiernych od wszelkich niebezpieczeństw, a zwłaszcza od diabelskich zasadzek. Szczególnym wyrazem troski Kościoła jest ustanowienie egzorcystów, aby naśladując miłość Chrystusa, nieśli pomoc opętanym przez Złego, a także rozkazując w imię Boga demonom, by odeszły i odtąd już w żaden sposób nie wyrządzały ludziom szkody”⁶.

7. Zgodnie z obietnicą Pana Jezusa (por. Mk 16, 17), każdy chrześcijanin może prywatnie modlić się o ochronę przed wpływem złego ducha siebie lub innych. Dar ten oparty jest na wierze każdego chrześcijanina i ufności w moc Bożego miłosierdzia. Każdy jest również wezwany, by we wspólnocie Kościoła troszczyć się o ochronę przed wpływem złego ducha dla wszystkich, którzy tę wspólnotę stanowią. Lecz nikt sam z siebie nie staje się egzorcystą.

8. Od najdawniejszych czasów tym, który ma prawo wypowiadać egzorcyzm nad opęta-

⁴ Por. Kongregacja Nauki Wiary, List do ordynariuszy miejsca przypominający niektóre normy dotyczące egzorcyzmów „*Inde ab aliquot annis*”, w: W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966- 1994, Tarnów 2010, s. 289-290.

⁵ Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, Decretum 22.11.1998, Prot. N. 1280/98/L, „Notitiae”, 35(1999), s. 137. *Rituale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatum, De exorcismis et supplicationibus quibusdam*, Typis Polyglottis Vaticanis 1999. Polski przekład części *Rytuału rzymskiego* zatytułowany *Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne* zatwierdziła w dniu 26 XI 1999 roku obradująca w Częstochowie na 302. Zebraniu Plenarnym Konferencja Episkopatu Polski. Uchwała ta została potwierdzona przez Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów dekretem z dnia 12 V 2001 roku. (Prot. 59/OO/L). Wydanie wzorcowe, przygotowane do użytku liturgicznego przez Księgarnię św. Jacka w Katowicach, ukazało się w 2002 roku i nosi tytuł: *Rytuał Rzymski. Odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Jana Pawła II. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*. Katowice 2002. Pomimo, że wydanie wzorcowe odnowionych obrzędów egzorcyzmów posiada już *editio typica emendata* z 2004 r. niektórzy egzorcyci w swojej posłudze używają jeszcze poprzedniego wydania Rytuału. W Dekrecie ogłaszającym odnowione *Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne* Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów zarządziła, aby nowe obrzędy „były stosowane zamiast przepisów i formuł obowiązujących dotąd na podstawie tytułu XII Rytuału Rzymskiego”. Nadużyciem jest stosowanie formuł egzorcyzmów, które nie są zatwierdzone przez kompetentną władzę kościelną. Motu proprio *Summorum Pontificum* z 2007 r. w art. 9. § 1. mówi: „Proboszcz, po dokładnym rozważeniu wszystkich okoliczności może wyrazić zgodę na użycie starego rytuału przy sprawowaniu sakramentów: chrztu, małżeństwa, pokuty, namaszczenia chorych, jeśli dobro dusz tego wymaga”. Dokument ten nic nie mówi o stosowaniu obrzędów egzorcyzmów zawartych w Rytuale z 1952 roku.

⁶ Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Dekret, w: *Rytuał Rzymski. Odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Jana Pawła II. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*. Katowice 2002, s. 7.

nymi, jest biskup diecezjalny oraz jego odpowiednik na własnym obszarze jurysdykcyjnym, a także prezbiter delegowany przez biskupa diecezjalnego (por. KPK kan. 1172).

9. Biskup diecezjalny wybierając odpowiedniego prezbitera, powinien kierować się przede wszystkim jego kwalifikacjami moralnymi i intelektualnymi. Szafarz egzorcyzmów powinien wyróżniać się pobożnością, wiedzą, roztropnością, nieskazitelną życiową oraz stosownym przygotowaniem do pełnienia tej posługi. Delegowanie do sprawowania egzorcyzmów musi być wyraźne⁷.

10. Do posługi egzorcysty wymaga się teoretycznego jak i praktycznego przygotowania, co implikuje uruchomienie w przyszłości stosownego studium czy ośrodka formacyjnego. Przygotowanie teoretyczne powinno zawierać elementy teologii dogmatycznej (soteriologię, pneumatologię, antropologię teologiczną, traktat o stworzeniu z angelologią), dobrą znajomość księgi *Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, zwłaszcza *Wprowadzenia teologicznego i pastoralnego* do tej księgi, a także podstawową wiedzę z wybranych zagadnień psychologii. Przygotowanie praktyczne polega na korzystaniu z pomocy bardziej doświadczonego i równocześnie odpowiedzialnego egzorcysty, który wprowadza w posługę egzorcyzmowania nowego szafarza prezbitera, przedstawia mu ogólny schemat postępowania w ramach obrzędu egzorcyzmu oraz modlitw i działań dodatkowych, a także uwrażliwia na przyjęcie postawy wiary, ducha służby i posłuszeństwa biskupowi diecezjalnemu.

11. Zaleca się, aby ustanowienie szafarza egzorcyzmu większego odbywało się w ramach celebracji liturgicznej, której przewodniczy biskup diecezjalny, najlepiej w jego kaplicy domowej bądź w kaplicy seminaryjnej. Liturgia powinna się jednak odbywać bez zbyt dużego nagłośnienia⁸.

12. „Posługa egzorcyzmowania musi być wykonywana w ścisłej zależności od biskupa diecezjalnego, zgodnie z normami kan. 1172, z listem Kongregacji Nauki Wiary z 29 września 1985 roku oraz normami zawartymi w Rytuale Rzymskim⁹”. Szczególnie ważne w procesie powoływania egzorcystów są wskazania zawarte w liście Kongregacji Nauki Wiary z 1985 roku przypominające, że osoby, które nie zostały oficjalnie ustanowione egzorcystami, nie powinny używać formuł egzorcyzmów w czasie modlitw o uwolnienie od wpływów szatana¹⁰.

13. Ścisłe należy przestrzegać, aby egzorcysta wypełniał swoją posługę wyłącznie z mandatu biskupa diecezjalnego. Tego wymogu nie można lekceważyć, ponieważ dokonywanie egzorcyzmu bez pozwolenia jest aktem bezprawnym, a przez to grzesnym.

⁷ W *Kodeksie prawa kanonicznego* z 1983 roku czytamy, że ordynariusz miejsca może udzielić zezwolenia na sprawowanie egzorcyzmów nad opętanymi tylko takiemu prezbiterowi, który odznacza się pobożnością, wiedzą, roztropnością i nieskazitelną życiową (KPK kan. 1172 §2). Nowy *Rytuał Rzymski we Wprowadzeniu teologicznym i pastoralnym* cytuje powyższe przymioty i dodaje jeszcze jedną cechę, którą jest specjalne przygotowanie kapłana do tego zadania (por. EiMB 13). W ten sposób kandydat na szafarza egzorcyzmów jest zobowiązany do uformowania w sobie takiego stanu wewnętrznego i przyjęcia takiej postawy, aby można było go scharakteryzować powyższymi przymiotami.

⁸ Niższe święcenia egzorcystatu (CIC can. 947) zostały zniesione przez motu proprio *Ministeria quaedam* w 1972 roku. Mimo to warto przywołać treść modlitwy biskupa wypowiedzianej nad klerykami, po odpowiednim pouczeniu, podczas święceń na egzorcystę: „Panie, Ojczy Świąty, wszechmogący, wieczny Boże, racz pobłogosławić tego sługę Twego do funkcji egzorcysty, aby przez nakładanie rąk i wypowiedzane słowa przejawiał moc poskramiania duchów nieczystych; niech umocniony łaską niebieską okaże się lekarzem Kościoła”. W nawiązaniu do tradycji Kościoła zaleca się więc, aby ustanowienie szafarza egzorcyzmu większego miało oprawę liturgiczną, a nie tylko przez samo wręczenie dekretu.

⁹ Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja „*Ardens felicitatis desiderium*” na temat modlitwy o uzdrowienie. Tł. K. Lubowicki OMI, Wrocław 2003, s. 24.

¹⁰ Kongregacja Nauki Wiary, List do ordynariuszy miejsca przypominający niektóre normy dotyczące egzorcyzmów „*Inde ab aliquot annis*”, w: AAS 77(1985), s. 1169-1170. Tekst w j. polskim w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, Tarnów 2010, s. 289-290.

14. Mając na uwadze potrzebę właściwego przygotowania prezbitera do posługi egzorcysty, zaleca się następujące etapy w powierzaniu mu tej misji:

A. Etap kandydatury. Prezbyter towarzyszy egzorcystę w jego posłudze i tym samym sam weryfikuje swoje możliwości. Uczestniczy w zjazdach egzorcystów przygotowując się od strony teoretycznej do tej posługi. Teoretyczne przygotowania uzupełnia własną lekturą pod kierunkiem specjalisty w zakresie teologii dogmatycznej. Gdy wprowadzający w posługę egzorcysta uważa kandydata za przygotowanego, przedstawia go biskupowi, który udziela mu stosownej misji „ad experimentum” na 1 rok.

B. Czas „ad experimentum”. Egzorcysta podejmuje posługę samodzielnie, ale jest w stałym kontakcie z wprowadzającym go egzorcystą. Tenże poręcza jego kompetencje wobec biskupa, który mu ewentualnie przedłuża misję.

C. Czas właściwej misji egzorcysty. Gdy przygotowanie prezbitera jest wystarczające od strony teoretycznej i praktycznej, a jednocześnie jego poziom duchowy gwarantuje dobrą posługę, biskup powierza mu misję egzorcysty na dłuższy czas określony lub do odwołania.

15. Wzorem dla egzorcysty powinien być sam Jezus Chrystus uwalniający ludzi od złych duchów i na nowo otwierający przed tymi ludźmi perspektywę świętości i zbawienia. Idąc za przykładem Jezusa, egzorcysta staje wobec dwóch podstawowych zadań: uwolnienia człowieka spod władzy złych duchów oraz wprowadzenia go na drogę uświęcenia. Stąd też potrzeba, by miał szczególne nabożeństwo do Ducha Świętego.

16. Pogłębieniu samoświadomości, tożsamości i powołania do posługi egzorcysty mają służyć doroczny zjazd i spotkania egzorcystów organizowane w ramach stałej formacji, zawsze z udziałem kompetentnego teologa – duszpasterza egzorcystów. Spotkania te powinny pogłębiać aspekt biblijny, dogmatyczny, duchowy, historyczny, duszpasterski i prawny wykonywanej posługi. Ponadto wskazany jest udział egzorcystów w wykładach i ćwiczeniach z wybranych dziedzin psychologii i psychiatrii. Na te spotkania powinni być zapraszani specjaliści z dyscyplin pogłębiających teoretyczną wiedzę egzorcystów.

17. We współczesnym świecie dostrzegamy, że zaspokajanie medialnej potrzeby sensacji bardzo często prowadzi do karykaturalnej deformacji posługi egzorcysty. Dlatego też egzorcysty muszą być bardzo ostrożni w tym, co mówią, jak się wypowiadają i jak powołują się na naukę Kościoła. Każde medialne wystąpienie egzorcysty powinno mieć aprobatę ordynariusza, który zlecił mu posługę egzorcyzmowania. Egzorcysta powinien zachować dyskrecję i nie informować o sprawowanym egzorcyzmie ani przed faktem, ani po jego dokonaniu (por. EiMB 19).

18. Egzorcysty z danej diecezji powinni regularnie spotykać się z biskupem diecezjalnym celem rozeznawania kwestii związanych z posługą i oceną własnych doświadczeń.

II. Warunki sprawowania egzorcyzmu większego

19. Obrzęd egzorcyzmu większego odnosi się do osoby ludzkiej. Poza szczególnymi sytuacjami, egzorcysta nie powinien podejmować celebracji egzorcyzmu bez udziału innych osób, które są odpowiednio do takiej posługi przygotowane. Chodzi tu o dobro zarówno tego, który poprosił o egzorcyzm, jak też, by sam egzorcysta mógł uniknąć oskarżeń, pomówień lub innych zagrożeń.

20. Bardzo ważne dla posługi egzorcysty jest wskazanie, że egzorcyzm należy sprawować w taki sposób, aby wyrażał wiarę Kościoła i nie nastroczał nikomu skojarzenia z czynnością magiczną ani zabobonną. Dlatego nie wolno dopuszczać do tego, by obrzęd egzorcyzmu stał się dla obecnych widowiskiem (por. EiMB 19).

21. Egzorcyści wsłuchani w słowa Jezusa: *Bądźcie miłosierni jak Ojciec wasz jest miłosierny* (Łk 6, 36) i wypełniający misję Kościoła, są wezwani do szczególnej posługi wobec Ludu Bożego. Ich posługa jest przede wszystkim posługą miłosierdzia. Dlatego we współczesnym świecie owa posługa jest świadectwem miłości i wypływającej z niej troski Boga o człowieka.

22. Posługa egzorcysty zakłada przeprowadzenie odpowiedniego zbadania sytuacji osoby cierpiącej, zwanego wywiadem diagnostycznym. Taki wywiad egzorcysta winien prowadzić z wielkim taktem, okazując szacunek wobec osoby, która prosi o egzorcyzm. W związku z tym, że zmuszony jest odwołać się do historii życia duchowego i moralnego tej osoby, jej środowiska rodzinnego, miejsca pracy i obszaru zainteresowań oraz zdrowia psychicznego, jest odpowiedzialny za wytworzenie takiego klimatu spotkania, który pomoże pozyskać ufność osoby, która prosi o egzorcyzm. W niektórych sytuacjach, gdy zły duch będzie utrudniał kontakt z egzorcystą, pierwsze istotne informacje może łatwiej pozyskać psycholog.

23. Obrzędy egzorcyzmów zawarte w rytuale charakteryzuje otwartość na współpracę z innymi dziedzinami wiedzy z teologii pastoralnej, a przede wszystkim z naukami antropologicznymi. Egzorcysta musi wciąż pamiętać, że w diagnozowaniu powinien odwoływać się nie tylko do specjalistów medycyny i psychologii, ale także do znawców życia duchowego, do których zalicza się: wykładowców teologii duchowości, doświadczonych ojców i kierowników duchowych.

24. Rytuał zwraca uwagę na szczególne symptomy opętania. Są nimi: wypowiedanie licznych słów w nieznanym języku bądź też rozumienie języka sobie nieznanego; ujawnianie rzeczy odległych albo nieznanych; ukazywanie siły nadnaturalnej w stosunku do swego wieku i kondycji fizycznej. Znaki te mogą dawać pewne wskazówki, jednak należy zwrócić uwagę także na inne, które są ewentualnie obecne. Przede wszystkim zaś na odnoszące się do porządku moralnego, jak np. awersja względem religii (por. EiMB 16).

25. Zarówno osoby prawdziwie opętane, jak i te, które są tylko pod jakimś wpływem złego ducha, ale nie wymagają egzorcyzmu, powinny otrzymać konkretną pomoc duchową. W przypadku opętania proponuje się najpierw liturgię egzorcyzmu większego (Rozdziały I-II), potem celebrację i modlitwy błagalne, które mogą być stosowane w szczególnych okolicznościach życia Kościoła (Dodatek I) oraz prośby prywatne, mające walor profilaktyczny (Dodatek II). Celebracja egzorcyzmu dotyczy konkretnej rzeczywistości życia człowieka, który - jako opętany przez szatana - potrzebuje pomocy.

26. Egzorcysta podejmując jakąś ingerencję w życie danego człowieka, powinien zawsze zachować wielką ostrożność i roztropność, aby zbyt łatwo nie uznać, że dana osoba została opętana przez szatana. Być może taka osoba cierpi z powodu swojej choroby, zwłaszcza psychicznej. Rytuał podpowiada egzorcystę, aby też łatwo nie dawał wiary, że jest to opętanie szatańskie, gdy ktoś doznaje tylko pokus diabelskich, uważa, że jest udręczony i pozostawiony samemu sobie. Może się jednak zdarzyć, że szatan swoimi „podstępными sztuczkami” będzie starał się odwieść egzorcystę od przystąpienia do wykonania obrzędu egzorcyzmu (por. EiMB 14).

27. Podczas przeprowadzania egzorcyzmu nie wolno przerywać leczenia medycznego. Jeśli rodzina odrzuca działanie lekarza, nie wolno przeprowadzać egzorcyzmu. Odpowiedzialni za przeprowadzenie egzorcyzmu prezbiterzy powinni unikać działań, które nie należą do ich właściwej misji, lecz do kompetencji psychologów, psychiatrów i innych lekarzy.

28. Rytuał zwraca uwagę także na sytuacje, w których osoby szukają pomocy, a nie są uzależnione od złego ducha w stopniu opętania. Egzorcysta nie powinien im tej pomocy odmawiać. Z taką pomocą może przyjść także prezbiter nie będący egzorcystą, a nawet

diakon. W tych sytuacjach także pożądana jest konsultacja psychologiczna (por. EiMB 17).

29. Sprawowanie egzorcyzmu powinno być poprzedzone odpowiednim przygotowaniem obejmującym zaangażowanie samego egzorcysty, jak również jego współpracowników. Działanie przygotowawcze ze względu na kolejność wykonywanych czynności można podzielić na cztery zasadnicze etapy:

- a. osiągnięcie pewności moralnej, że ma się do czynienia z prawdziwym opętaniem;
- b. przygotowanie miejsca i czasu modlitwy;
- c. wyznaczenie osób wspomagających w egzorcyzmowaniu;
- d. podjęcie modlitwy mającej na celu ochronę przed działaniem złych duchów.

30. Aby pomóc człowiekowi opętanemu przez szatana na drodze jego uwolnienia wskazane jest, by osoby życzliwe osobie opętanej: krewni, przyjaciele, spowiednik lub inny duszpa-sterz, wspierali ją swoimi modlitwami, praktykami postnymi, pokrzepiali słowem płynącym z wiary, towarzyszyli w dotarciu na modlitwę do egzorcysty.

31. Obrzęd egzorcyzmu powinien być celebrowany z dala od tłumu, w kaplicy bądź innym odpowiednim miejscu. Powinien być zawsze w takim pomieszczeniu widoczny krzyż oraz obraz lub figura Najświętszej Maryi Panny (por. EiMB 33). Należy zwrócić baczną uwagę, czy kościół lub kaplica są dobrze przygotowane do celebracji egzorcyzmu, by zwłaszcza w sytuacji ekstremalnych manifestacji złego ducha, nie doszło do profanacji świętego miejsca lub jego zdemolowania, a także na to, by osoba, nad którą sprawuje się egzorcyzm, nie zrobiła sobie krzywdy, a więc na jej bezpieczeństwo. Przy wyborze miejsca należy kierować się troską o zachowanie dyskrecji. Należy to brać także pod uwagę podejmując decyzję celebracji egzorcyzmu w kościele, zwłaszcza, że nie zawsze egzorcysta jest w stanie dokładnie określić czas jego zakończenia.

32. Rytuał zaznacza, że egzorcysta powinien umiejętnie korzystać z tekstów liturgicznych w nim zamieszczonych, biorąc pod uwagę swobodne korzystanie z różnych ich wariantów i sposobów ich dostosowania do potrzeb osoby egzorcyzmowanej. Rytuał egzorcyzmu nie przewiduje żadnego dialogu ze złym duchem, pytania złego ducha o cokolwiek.

33. Egzorcysta powinien pogłębiać w sobie świadomość, że jego działanie ma źródło w wierze Kościoła, która jest konieczna do celebracji egzorcyzmu. Ona uchroni przed niebezpieczeństwem kojarzenia egzorcyzmów z czynnością magiczną, względnie zabobonną lub z jakąkolwiek formą widowiska. Pamiętając o tym, że pewnych złych duchów nie można wyrzucić inaczej niż przez modlitwę i post, egzorcysta idąc za przykładem świętych Ojców, będzie się starał w miarę możliwości stosować przede wszystkim te dwa środki w celu uproszenia Bożej pomocy. Powinien to czynić osobiście, a także korzystać z pomocy innych, prosząc ich o post i modlitwę.

34. W obronie praw egzorcyzmowanego ma zastosowanie norma: „Nikomui nie wolno bezprawnie naruszać dobrego imienia, które ktoś posiada, ani też naruszać prawa każdej osoby do ochrony własnej intymności” (KPK kan. 220).

35. Egzorcysta staje w obliczu działania miłującego Boga, co powinno owocować w jego życiu duchowym jeszcze większym pragnieniem świętości budowanej na pokorze. Jako pierwszy wezwany jest do przyjęcia postawy człowieka, który całkowicie jest oddany panowaniu Boga.

36. Jeśli osoba, wobec której egzorcysta rozeznaje potrzebę zastosowania egzorcyzmu, sprofanowała Najświętszy Sakrament, na przykład jako członek sekty satanistycznej, wówczas egzorcysta nie może jej udzielić rozgrzeszenia. W takim przypadku należy odwołać się do Penitencjarii Apostolskiej (por. KPK kan. 1367).

37. Rytuał jednoznacznie przewiduje możliwość odprawienia egzorcyzmu wobec niekatolików. Jeśli jakiś niekatolik potrzebuje pomocy, sprawę należy przedłożyć biskupowi, który kierując się roztropnością, powinien zasięgnąć opinii ekspertów, zanim podejmie decyzję o odprawieniu egzorcyzmu (por. EiMB 18). Dla niekatolików egzorcyzm stanowi okazję do przybliżenia się do Boga i Kościoła. Wystarczy, aby osoba będąca niekatolikiem pogłębiła i wzmocniła swoją wiarę w jednego prawdziwego Boga, Stworzyciela wszystkich rzeczy i Sędziego żywych i umarłych.

38. Zastosowanie egzorcyzmu wobec osoby opętanej nie jest zakończeniem działania egzorcysty. Wyzwolonemu z opętania trzeba jeszcze pomóc odnaleźć drogę do Boga i Kościoła. Przede wszystkim trzeba zadbać o przywrócenie temu człowiekowi właściwego poczucia grzechu, czego można dokonać przez jasne odwołanie się do niezmiennych zasad wiary. Następnie sam zainteresowany powinien przeprowadzić rzetelny rachunek sumienia, skontrolować swoje postępowanie i usunąć wszystko, co mogłoby przeszkadzać w działaniu łaski Bożej. Egzorcysta służy mu pomocą i radą, wyjaśniając mu, na czym polegały jego błędy umożliwiające dostęp złych duchów. Celem tych działań jest zwrócenie uwagi na takie środowisko duchowe, które pomoże osobie, nad którą dokonano egzorcyzmu, powrócić do Boga. Nade wszystko, po egzorcyzmach, należy zadbać o to, aby ta osoba mogła uczestniczyć w rekolekcjach ewangelizacyjnych. Po celebracji egzorcyzmu trzeba osobie uwolnionej od złego ducha pomóc przyłączyć się do Jezusa Chrystusa jako do swojego Jedyne Pana i Zbawiciela.

III. Udział wspólnoty w celebracji egzorcyzmu

39. Każda celebracja liturgiczna jest dziełem Chrystusa Kapłana i Jego Ciała - Kościoła. Stąd czynności liturgiczne nie są prywatnymi czynnościami, lecz uroczyście sprawowanymi obrzędami Kościoła (por. KL 26). Członkowie Kościoła biorą czynny udział w walce ze złym duchem, którą Kościół od początku swojego istnienia prowadzi przez posługę egzorcystów. Lud wierny włączony jest w walkę ze złym duchem, jednak nie w ten sam sposób, co egzorcysta. Posługa ludu polega na modlitwie błagalnej, zarówno za człowieka dręczonego przez szatana, jak i za egzorcystę.

40. Do szczególnych cech nowego Rytuału należy udział i zaangażowanie osób towarzyszących opętanemu i celebransowi, bowiem skutek egzorcyzmu w znacznej mierze zależy od modlitwy i świętości wspólnoty, która wspiera egzorcystę i osobę opętaną przez złego ducha. Dlatego też egzorcysta powinien zaprosić do udziału w obrzędach egzorcyzmu odpowiednio przygotowane, wybrane grono uczestników (por. EiMB 35).

41. Osoby, które asystują w czasie celebracji egzorcyzmu, powinny być starannie dobrane, sprawdzone, kierujące się prawdziwą miłością i posługujące bezinteresownie. Od wszystkich posługujących wymagana jest wielka pokora i wiara. Ważne jest, aby byli ludźmi, którzy sami krocą drogą wzrostu duchowego. Ponadto powinni być w stanie łaski uświęcającej, być osobami dyskretnymi, zdolnymi do zachowania tajemnicy. Powinni mieć wiedzę na temat samych obrzędów, a także ludzkiej psychiki i działania demonów.

42. Osoby asystujące egzorcysty muszą rozumieć różnicę i odmienną rolę, jaka im przypadła w udziale i nie mogą wykraczać poza swoje uprawnienia uznając, że tylko sam egzorcysta posiada pozwolenie na właściwe sprawowanie egzorcyzmu. Istotną sprawą, gdy chodzi o udział wspólnoty, jest to, aby ci, którzy wspierają egzorcystę w celebracji egzorcyzmu, nie wypowiadali jakiegokolwiek formuły egzorcyzmu, zarówno błagalnej, jak rozkazującej. Mogą oni modlić się na głos tylko wtedy, gdy egzorcysta do niej niejako zaprasza, rozpoczynając znane modlitwy, które wykraczają poza obrzęd egzorcyzmu. Podczas zaś samego egzorcyzmu osoby asystujące powinny modlić się w milczeniu.

Do zadań egzorcysty należy, aby takie osoby zobowiązać do zachowania tajemnicy co do faktu opętania, którego konkretna osoba doświadcza. Ponieważ zaś nie można dopuszczać do tego, aby egzorcyzm stał się widowiskiem, uczestnicy obrzędu, tak jak sam egzorcysta, obowiązani są zachować dyskrecję i nie informować o nim ani przed faktem, ani po jego dokonaniu. Zakazane jest zatem udostępnianie przebiegu egzorcyzmu środkom społecznego przekazu, a nawet opowiadanie o przebiegu egzorcyzmu (por. EiMB 19).

43. Wspólnota uczestnicząca w celebracji egzorcyzmu powinna wiedzieć, że egzorcyzm jest zachętą człowieka do metanoi i zwrócenia serca ku jednemu i prawdziwemu Bogu, który jest zwycięzcą szatana. W ten sposób egzorcyzm doprowadza człowieka do odrzucenia królestwa złego ducha i odnowienia przymierza z Bogiem Stwórcą i Ojcem wszelkiego dobra.

IV. Inne modlitwy błagalne

44. Istnieje możliwość pomocy ludziom, którzy nie są opętani przez złego ducha, ale doświadczają trudności w dążeniu do Boga i dochowaniu Mu wierności. Poleca się wówczas modlitwę z takimi osobami lub za nie, prosząc dla nich o Boży pokój. Rytuał zawiera tekst modlitw błagalnych, jakie wierni prywatnie mogą zanosić w zmaganiu się z mocami ciemności.

45. Niektóre grupy wiernych podejmują publiczną modlitwę o ochronę przed wpływem złego ducha. Organizowanie tego rodzaju modlitw powinno się odbywać za wiedzą i zgodą ordynariusza miejsca. Przed wyrażeniem zgody na prowadzenie takich spotkań należy zwerfikować kompetencje tych, którzy mają im przewodniczyć¹¹. W przypadku, gdy w czasie takiego spotkania jakaś osoba zachowuje się w sposób, który może być efektem działania złego ducha, należy tę osobę wyprowadzić i dalej zapewnić jej pomoc, unikając prowadzenia publicznej modlitwy nad takimi osobami.

Zakończenie

46. Złemu duchowi należy przeciwstawiać się zdecydowanie. Lęk przed złym duchem to jego zwycięstwo. Należy pamiętać, że głównym celem działania złego ducha jest ukierunkowanie człowieka na życie w grzechu. Dlatego człowiek nękany przez złego ducha powinien zaufać przede wszystkim Chrystusowi, który przez swoje Paschalne Misterium Męki, Śmierci, Zmartwychwstania i zesłania Ducha Świętego wyrwał go z niewoli szatana i grzechu. Zwycięstwo Chrystusa nad złym duchem już się dokonało, a w Nim nad złym duchem zwycięży także człowiek.

47. Należy mieć świadomość, że przywiązywanie nadmiernej wagi do spraw doczesnych kosztem Boga jest jedną z niewłaściwych postaw religijnych, która może umożliwiać ingerencje demoniczne i prowadzić do opętania. Dlatego potrzeba dzisiaj Nowej Ewangelizacji, która skieruje uwagę współczesnego człowieka ku Chrystusowi jako Temu, który jest jedyną odpowiedzią na zmagania dzisiejszego świata; na Boga, który jest źródłem prawdy i życia.

Niniejsze *Wskazania dla kapłanów pełniących posługę egzorcysty* zostały zatwierdzone przez 369. Zebranie Plenarne Konferencji Episkopatu Polski, które miało miejsce 9-10 czerwca 2015 r. w Warszawie.

¹¹ Por. Kongregacja Nauki Wiary, List do ordynariuszy miejsca przypominający niektóre normy dotyczące egzorcyzmów „*Inde ab aliquot annis*”, w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, Tarnów 2010, s. 289-290.